

Pascal Mercier: Sanojen paino

[PM/31 ADMIN](#)

Sanojen hienostunutta ylevyyttä – RIITTA VAISMAA (31.5.2021)

Sanojen paino aiheuttaa hieman ristiriitaisen olon. Teoksen ilmaisu on suurelta osin vanhahtavaa. Jos romaanin nykyajassa ei olisi kännyköitä, tietokoneita ja euroja, luulisi Pascal Mercierin (s. 1944) toisen suomennoksen syntyneen monta vuosikymmentä aiemmin. Keskeistä teoksessa ovat sanat ja kielet, joita päähenkilö Simon Leyland on opiskellut edellisen vuosisadan alun tapaan omatoimisesti sanakirjojen ja kielioppien avulla. Hän on arviolta kirjailijan ikäinen, siis elänyt nuoruuden, jolloin kielet jo opittiin koulussa ja kursseilla sekä matkoilla, joita päähenkilö toki on tehnyt.

Sanojen paino on syvälinen ja mahtipontinen, samalla myös kaunis ja herkkä. Teos on hiljainen, kiireetön ja pohdiskeleva, vaikka siinä tapahtuu paljon, lähes ihmistä suurempia asioita. Leylandin rakkaustarina on rehellinen, kaunis ja liikuttava. Leyland käyttää painavia sanoja, onhan hän sekä kääntäjä että elitistinen

kustantaja. Leylandilla on myös kaipuu omaan ilmaisuun, johonkin, joka ei ole vain muiden kirjoittamien sanojen mahdollistamista.

Sanojen paino on kirjallisuutta kirjallisuudesta. Mercier kirjoittaa kulttuurista suurin sanoin, joiden ylevyys tekee niistä *Suomen Kuvalehden* kriitikon mielestä epäuskottavia. Mercierin ensimmäisestä suomennoksesta *Yöjuna Lissaboniin* (2010) Markku Soikkeli kirjoitti *Turun Sanomissa*, että teos ”on liian hiottu, liian pitkä, ja liian itsetietoinen kirjallisesta merkityksestään”. *Sanojen paino* herättää samansuuntaisia ajatuksia.

Simon Leyland on syntyjään britti. Hän kokee nuorena, vielä koululaisena, kotinsa ja Oxfordin ahdistavaksi ja karkaa Lontooseen. Hän on jo lapsesta osoittanut kielellistä lahjakkuutta. Hän näkee Lontoossa asuvan setänsä seinällä Välimeren kartan ja ilmoittaa haluavansa oppia kaikki alueella puhutut kielet. Hän ottaa tehtävän tosissaan. Hän on töissä halvassa hotellissa ja opiskelee kaiken vapaan aikansa. Hän haluaa oppia niin maltan kieltä kuin sardiakin. Myöhemmin kiinnostuksen kohteiksi tulevat Välimeren maiden kielten lisäksi myös Itä-Euroopan kielet ja venäjä.

Leyland tapaa italialaisen räiskyvän toimittajan Livian, varakkaan kustantajan tyttären. He asuvat alkuun Lontoossa. Kun appi kuolee, tytär perii Triestessä toimivan arvostetun kustannustalon. Lapset, tytär ja poika, syntyvät Lontoossa mutta kasvavat Triestessä. Kun Livia kuolee yllättäen, Leyland empii ryhtymistä kustantamon johtaksi. Hän menestyy lopulta tehtävässä hyvin ja voi osa-aikaisesti toimia myös kääntäjänä.

Leylandilla on ikänsä ollut ajoittain vaikeita migreenikohtauksia. Jo ikämiehenä hän menettää yhtäkkiä kykynsä niin puhua kuin kirjoittaakin, vaikka sanat ovat ajatuksissa olemassa. Hän ei ole menettämässä muistiaan, mutta kokee menettävänsä elämänsä tärkeimmät elementit, sanat.

Lääkäreiden kohtalokkaan virheen vuoksi Leyland saa väärän diagnoosin. Hänelle annetaan vakavan aivosyövän tähden elinaikaa korkeintaan puoli vuotta, ehkä vain viikkoja. Hän elää kammottavaa aikaa yksitoista viikkoa. Hän luopuu kustantamosta ja ehtii hyvästellä läheisensä ja yhteistyökumppaninsa. Kun selviää, että lääkäri on katsonut toisen miehen magneettikuvia ja että Leylandilla on migreeniinsä liittyviä satunnaisia lyhytaikaisia verenkiertohäiriöitä, äärettömän hienostunut ja hillitty Leyland tuntee vihaa ja katkeruutta, joka jää hänen elämänsä. Kerran viha saa mahdollisuuden purskahtaa voimalla esiin ja tavoittaa tuolloin kohteensa.

Sanojen painon teemana ovat kielten ja sanojen lisäksi uudet alut. Niiden edessä ovat uuden diagnoosin jälkeen niin isä kuin hänen lapsensakin, samoin monet ystävät ja tuttavat. Oikeastaan kaikki romaanin henkilöt tekevät isoja päätöksiä ja elämänmuutoksia.

Väärän diagnoosin aikana Leylandin setä Lontoossa kuolee. Hän jättää veljenpojalleen perinnöksi talon, oikeastaan myös sittemmin hyväksi yhtäväksi tulevan naapurin. Leylandin elämä alkaa kulkea Lontoon ja Triesten välillä. Kumpi on koti, sitä Leyland ei osaa päättää, ehkä molemmat. Tytär Sophia suorittaa lääkärin tutkinnon viimeisen tentin ja jättää sen jälkeen juuri valmiiksi saamansa vakaan ammatin. Sophia ei halua osaksi lääkäreiden valkoisen kastin eriarvoistavaa kulttuuria, jonka hän on saanut kokea jo toimittuaan sairaanhoitajana. Isän kohtalo tekee päätöksestä lopullisen.

Leyland tukee niin kirjailijaksi ryhtyvää kuin kirjailijuuden jättävää. Ensimmäinen on kirjoittanut kymmmenen vuotta tuhatsivuista oman sukunsa historiasta kertovaa teosta. Leylandin avulla teos saadaan julkaistuksi. Jälkimmäinen on kirjoittanut *Sanojen painon* oikeudenmukaisuuden teemaan linkittyvää teostaan viisi vuotta. Tulos on upea, mutta kirjailija päättää lukuisten hienostuneiden keskustelujen jälkeen, että kaikki sanat eivät ole tarkoitettuja kaikille. Jotkin sanat on oikeus jättää itselleen.

Väärän diagnoosin selvittyä Leyland alkaa omia ajatuksiaan selkiyttääkseen kirjoittaa kirjeitä kuolleelle vaimolleen. Kirjeet Livialle ovat pääosin romaanin kiehtovimpia tekstejä. Vaikka nekin ovat hyvin sivistyneitä ja yleviä, niiden sävy vaikuttaa rehelliseltä. Valitettavasti tässä Mercier osin toistaa itseään, kun Leyland kertoo Livialle juuri tapahtunutta. Sivuja romaanissa on muutenkin jo enemmän kuin tarpeeksi.

Sanojen paino osoittaa sanojen painoarvon myös oikeudenmukaisuuden toteutumisessa. Nykyiset pohdinnat eutanasiasta tuovat *Sanojen painoon* ajankohtaisia elementtejä. Romaanissa osoitetaan, miten kuolinavun pyyntö on sanojen varassa, sanojen, joita avun saanut ei enää ole todistamassa. Avun rakkaalleen antanut saa kärsiä julman vankeusrangaistuksen. Ensimmäinen näistä oikeustapauksista on tuonut aikanaan Livian ja Simonin yhteen. Myöhemmin Leylandin oikeustieteellisestä juuri valmistunut ja tuomariksi auskultoiva poika Sidney kohtaa vastaavan tapauksen eikä voi lopputulosta hyväksyä. Poika jättää tuomareiden mustan kastin, kun hänen ihailemansa professori pyytää häntä assistenttikseen.

Leyland tuntuu tapaavan vain vain yleviä ja jaloja ihmisiä. Uusista ja vanhoistakin ystävistä kaikki ovat originelleja. Heistä monia Leyland auttaa hyvin merkittäväillä taloudellisilla panoksilla, kun kustantamon myynti on tehnyt hänestä varsin rikkaan miehen.

Setä on jättänyt Simonille kirjeen, jossa hän sanoo odottavansa, että veljenpoika ryhtyy myös kirjoittamaan omaa tekstiä, ei vain kääntämään, antamaan omien panavien sanojensa tulla esiin. Tätä ratkaisua Leyland on pohtinut pitkään. Lopulta alkaa syntyä romaani elämänmuutokseen ryhtyvistä opettajasta, joka hänkin tekee vain oikeita valintoja ja tapaa juuri oikeita ihmisiä. Leylandin oma kirjoittaminen on kuitenkin ilmavampaa ja kevyempää kuin miehen muut ajatukset ja ylevät kustannushankkeet konsanaan. Onneksi.

Sanojen painon suomentaja Tuulia Tipa selviytyy kiitettävästi isosta urakastaan. Hän onnistuu hyvin pysymään mukana teoksen monissa erilaisissa tekstimaailmoissa.

Pascal Mercier on taitelijanimi, jonka takana on sveitsiläinen Peter Bieri. Tämä on tehnyt mittavan uran yliopistomaailmassa, teemoinaan lähinnä filosofia ja kielet. Tietoteoksensa hän on julkaissut oikealla nimellään.

Markko Tainan *Sanojen ajan* kansikuva kuvastaa teoksessa koko ajan läsnä olevaa meren kauneuden merkitystä. Aallonmurtaja nostaa mieleen kirjan hauskimmat kohdat, joissa irrotellaan riehakkaasti kastelemalla jalat kenkineen, sukkineen, housunpunteineen. Ensi kertaa Leyland tekee sen rakastuneena nuorena miehenä. Lopulta jo ikämiehenä hän saa uuden ystävänsä yllytettyä samaan puuhaan.

Pascal Mercier: *Sanojen paino* (Das Gewicht Der Worte). Suom. Tuulia Tipa. Tammi 2021. 570 s.

Riitta Vaismaa on kirjallisuuskriitikko